

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Genbäcken, Forshaga kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610228 Genbäcken
Mittpunktskoordinat:	1373890 - 6616660
Totalareal:	1,7 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Område är utpekade enligt Habitatdirektivet.
Fastigheter	Forshaga kommun: Edeby 1:89
Ägandeförhållanden:	Privat

Beskrivning av området

Natura 2000-området Genbäcken ligger in en sydsluttning ner mot sjön Västra Örten. Den övre delen av området består av torrare hällmark, medan området ner mot sjön betas ända ut i vattnet och kan kategoriseras som en mindre strandäng. Den östra delen övergår successivt i skogsmark och kan betecknas närmast som hagmark med ett antal björkar och enbuskar. Generellt sett är markvegetationen i norra delen mer kvävepåverkad än marken i sluttningen längre ner mot sjön. Området avgränsas mot vallen i norr med odlingsrösen och några mindre buskage med bl a enar samt längre österut ungefär i linje med de mindre berghällar som går i dagen.

I Genbäckens betesmarker finns gott om hävdgynnade arter som t ex vaxskivlingar, kattfot och knägräs. Här finns också ett större bestånd av hällebräcka som förekommer intill berghällar i de torrare partierna. I övrigt påträffas bl a tjärblomster, mandelblom, prästkragar, smultron och förgätmigej. Vid strandängen påträffas ävjepilört, grönskära, fyrling, ävjebrodd, skaftslamkrypa, nordslamkrypa och tretalig slamkrypa.

I östra delen av området fanns enligt Hembygdskartan från slutet av 1800-talet en större åkermark. Spåren efter denna finns idag kvar i form av ett antal odlingsrösen. Idag är den här delen av Genbäcken mer trädbevuxet med främst björk. Här förekommer igenväxningsvegetation i buskskiktet under björkarna och i de flesta odlingsrösen.

I centrala delarna av skiftet mot norr finns ett område med rösen, enbuskar och bl. a. häggbuskar. Här finns ett grovt äldre lövträd. Området gränsar till åkervallen som ligger strax norr om skiftet.

Genbäcken har betats kontinuerligt sedan 1921. Under en period bedrevs ridskola i Genbäcken och markerna runt gården betades då främst av hästar. Sedan 2001 betas hela området tillsammans med vallen i norr och delar av skogen i öster av kor och hästar.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)	
		Rapporterad	Nytt förslag
6270	Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ	0,7	1,3
6410	Fuktängar med blåtåtel eller starr	0,2	

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Artkod	Artnamn
1966	Åvjepilört <i>Persicaria foliosa</i>
1973	Hällebräcka <i>Saxifraga osloensis</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Genbäcken är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna och de ingående arterna på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtyperna och arten i Genbäckens Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål*
Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270)	<p><i>Area</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 1,3 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Betesmarken ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut. Med väl avbetad menas att marken har en grässvål som är kortbetad/kortsnaggad. Kännetecknen för en väl avbetad grässvål är att den är väl sammanhållen och att gräs inte har hunnit gå i ax. - Frekvensen av negativa indikatorarter som (ange) är mindre än 1 %. - Krontäckningen av träd och buskar som vuxit upp i välhävdad landskap ska vara mellan x-y % Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. - Antalet grova, ihåliga eller på annat sätt värdefulla träd ska bibehållas eller öka. Antalet träd ska vara minst x st. <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Minst 3 av de typiska kärlväxtarterna (ange) ska förekomma i minst x % av provrutorna. - typiska fjärilsarter
Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410)	<p><i>Area</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 0,2 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Betesmarken ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut. Med väl avbetad menas att marken har en grässvål som är kortbetad/kortsnaggad. Kännetecknen för en väl avbetad grässvål är att den är väl sammanhållen och att gräs inte har hunnit gå i ax. - Krontäckningen av träd och buskar som vuxit upp i välhävdad landskap ska vara mellan x-y % Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. - Antalet grova, ihåliga eller på annat sätt värdefulla träd ska bibehållas eller öka. Antalet träd ska vara minst x st. <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Minst 3 av de typiska kärlväxarterna (ange) ska förekomma i minst x % av provrutorna.
Hällebräcka (1973)	<p><i>Populationsutveckling</i> Antalet blommande individer i området ska ej understiga x st</p> <p><i>Artens livsmiljö</i> Mängden lämpligt habitat bör ej understiga x m²</p>
Ävjepilört (1966)	<p><i>Populationsutveckling</i> Antalet blommande individer i området ska ej understiga x st.</p> <p><i>Artens livsmiljö</i> Mängden lämpligt habitat bör ej understiga x m²</p>

*/Bevarandemål fastställs efter basinventeringen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att ingående naturtyper och arter ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ

- Bete (alternativt slåtter och höbärgning) och röjning av igenväxningsvegetation. Skötsel skall vara utformad enligt traktens tradition och objektets speciella natur- och kulturvärden. Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln så att exempelvis ett objekt med lång kontinuitet av slåtter även fortsättningsvis hävdas genom slåtter och en sedan lång tid betad mark fortsätter att betas. De ekologiska krav som de för naturtypen karaktäristiska arterna har ska uppnås genom skötseln, så att de kan finnas kvar eller öka i antal.
- Högst 25 % krontäckning av träd och buskar
- I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom gödsel från djur på bete), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av främmande arter.
- Gamla hagmarkstäd som vuxit upp solexponerade ska vara det även fortsättningsvis. Detta för att gynna mossor och lavar som är beroende av dessa värdräd.

6410 Fuktängar med blåttåtel eller starr

- Inom naturtypen ingår både hävdade och ohävdade fuktängar, skötsel skall dock vara utformad enligt traktens tradition och objektets speciella natur- och kulturvärden. Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln så att exempelvis ett objekt med lång kontinuitet av slåtter även fortsättningsvis hävdas genom slåtter och en sedan lång tid betad mark fortsätter att betas. Röjning av igenväxningsvegetation ska ske. De ekologiska krav som de för naturtypen

karaktäristiska arterna har ska uppnås genom skötseln, så att de kan finnas kvar eller öka i antal.

- I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom gödsel från djur på bete), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av främmande arter.

1966 Ävjepilört

Ävjepilört förekommer på grunda leriga stränder av älvar, åar och sjöar. Den är ljusälskande och konkurrenssvag. Ävjepilörten växer i miljöer som stora delar av året är täckta av vatten och endast periodvis blottlagda. Den kräver troligen viss uttorkning av substratet för att gro, men kan sedan växa delvis vattentäckt. Betesdrift på stränder påverkar arten positivt. På vissa lokaler är den efemär och dyker upp när förhållandena är optimala för att några år senare försvunnit igen, men merparten av lokalerna är mer långlivade.

1973 Hällebräcka

Hällebräcka är en ettårig art som kräver konkurrensfria miljöer för att överleva. Arten är starkt kalkgynnad. Många av förekomsterna är intill och på hällar, särskilt små och låga i betesmarker, miljöer som hålls fria från konkurrens genom kreaturstramp och torka. Andra platser där arten förekommer är intill vägar och liknande, nästan alltid i småskaligt jordbruk.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Nedan anges potentiella hot mot ingående naturtyper och arter vid Genbäckens Natura 2000-område.

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ *samt*

6410 Fuktängar med blåttåtel eller starr

- Utebliven eller felaktig skötsel, vilket leder till igenväxning och förändrad artsammansättning.
- Exploatering och förändrad markanvändning i området, t.ex. skogsplantering, uppodling, eller dikning.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin, vilket är negativt för dynglevande insekter.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- Ökad kvävetillförsel, till exempel genom stödfodring av betesdjur, vilket missgynnar konkurrenssvaga arter, hit hör flera av de hävdberoende arterna.

1966 Ävjepilört

- Förändrad vattenregim.
- Förändrad vattenkvalité.
- Upphörd hävd.

1973 Hällebräcka

- Avsaknad av hävd. För de långsiktigt stabila lokalerna är bristen på hävd det största hotet.
- Kraftig vårtorka. Bestånden varierar mycket kraftigt i individantal och frösättning år från år. Vid stark vårtorka kan den för reproduktionen och spridningen oundgängliga frösättningen utebli helt, varför artens fröeserv är av stor betydelse. Om populationerna är små kan de slås ut om flera torra år följer på varandra.
- Ökad kvävetillförsel och därmed risk för att hällebräcka och andra konkurrenssvaga arter konkurreras ut.

Bevarandeåtgärder – med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att Genbäckens ingående naturtyper, *artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ och fuktängar med blåttåtel eller starr*, samt arterna *ävjepilört* och *hällebräcka* uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus.

Gällande regelverk 2006

- Enligt 12 kap 8 § miljöbalken är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all markanvändning i jordbruket.
- Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till Länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning.
- Miljöstödsersättningar för bete för de arealer som uppfyller krav på ersättningar från LBU-programmet (EU:s miljöstöd för biologisk mångfald i betesmarker och slåtterängar).
- Hällebräcka och ävjepilört är fridlysta. (1 c § Artskyddsförordningen (1998:179) samt NFS 1999:12).
- Import, export och förvaring av levande exemplar samt försäljning av levande och döda exemplar av ävjepilört och hällebräcka är inte tillåtet.
- Strandskydd gäller enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken.
- Tillståndsplikt gäller enligt 7 kap 28 a § Miljöbalken för åtgärder eller verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Riksintresse för naturvård enligt 3 kap 6 § Miljöbalken, gäller hela Natura 2000-området.
- Natura 2000-området utgör en del av Västra Örtens området som omfattas av landskapsbildsskydd (19 § Naturvårdslagen). Avverkning av skog får inte ske utan Länsstyrelsens tillstånd.

Genbäckens betesmarker omfattas idag av miljöstöd. Bete, slåtter och röjning av igenväxningsvegetation bedrivs enligt fastställd åtgärdsplan. När innevarande stödperiod upphör rekommenderas att skötselavtalet förnyas, antingen genom ny miljöstödsperiod eller genom annat avtal.

Eventuella bevarandeåtgärder i framtiden

Om det inte går att hitta en djurhållare i framtiden är Genbäckens betesmarker försäkrade om att en skötsel kommer att fortgå. Detta har staten (Länsstyrelsen praktisk utförare i länet) åtagit sig i och med att området är föreslaget till Natura 2000. Skötseln kan genomföras med flera metoder:

- Hitta en djurhållare till Genbäcken som tecknar någon form av avtal med markägaren (direkt eller indirekt genom Länsstyrelsen).
- Bilda ett områdesskydd, t ex naturreservat som ger möjligheter till skötselmedel och reservatsförvaltningens resurser.

Bevarandestatus idag

6270 Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ *samt*

6410 Fuktängar med blåtåtel eller starr

Nationellt

De äldre typerna av fodermarker, ängar och betesmarker, som tidigare varit dominerande både arealmässigt och ekonomiskt har fått minskad ekonomisk betydelse. Inom det nuvarande miljö- och landsbygdsprogrammet hävdas cirka 5 500 ha ängsmark och cirka 350 000 hektar naturbetesmark.

Genbäckens artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ

Hävden på Genbäckens *artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ* har under åren varit god. Flera av naturtypens karaktärsarter förekommer, till exempel rödven, prästkrage och kattfot. Av naturtypens typiska arter förekommer bland annat blåsuga, jungfrulinarter, skallror och mandelblom, vilka är arter som indikerar god hävd. I Ängs- och betesinventeringen (2004) påpekas dock en påtaglig ökning av näringstillförsel in i objektet. Detta förklaras av att stödutfodrade betesdjur kan ströva fritt mellan angränsande åkerskifte och Natura 2000-området. Gödsel har börjat ansamlas på de torrare, artrika partierna och det finns därmed risk för artutarmning. Betet i området bör ses över så att inte ökad näringstillförsel leder till utarmning av konkurrenssvaga arter och därmed en total minskning av arter i området. Bevarandestatusen är oklar men troligen gynnsam.

Genbäckens fuktängar med blåtåtel eller starr

Hävden av Genbäckens *fuktäng* har under åren varit god. Här växer bland annat de sällsynta arterna ävjepilört och grönskära. I Ängs- och betesinventeringen (2004) påpekas dock att strandängen vid inventeringstillfället var utstängslad från bete. Betet i området bör därför ses över så att det inte finns risk för att strandängen ändrar karaktär. Bevarandestatusen är oklar men troligen gynnsam.

1966 Ävjepilört

Nationellt

Ävjepilört är känd från cirka 100 lokaler de senaste åren. Ävjepilörtens svenska utbredningsområde sträcker sig från Väneren till östra Norrland och den förekommer i elva landskap. Huvuddelen av de kända lokalerna finns kustnära längs de nedre delarna av de stora älvarna innan de mynnar i Bottniska viken. Antalet inlandslokaler är mycket litet. Under senare delen av 1900-talet har ävjepilörten missgynnats mycket kraftigt av regleringen av vattendrag för kraftändamål. Längs Klarälven och Dalälven är dagens bestånd endast små spillror av vad det en gång har varit. På flertalet lokaler är arten fåtalig, men på ett 10-tal är

bestånden rikliga. Ävjepilört är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin *sårbar* (VU). Rödlistningen av arten beror på populationens kraftiga fluktuationer, kraftig fragmentering samt stadig minskning.

Genbäcken

Ävjepilörten har en riklig förekomst vid Örtens strand. Sensommaren 2002 inräknades över 100 exemplar i området. I Ängs- och betesinventeringen (2004) påpekas att strandängen vid inventeringstillfället var utstängslad från bete. Betet i området bör därför ses över så att det inte finns risk för att ävjepilörten missgynnas. Åtgärdsplanen för området har som mål att Genbäckens gräsmarker ska hävdas så att ävjepilörten och andra hävdgynnade arter gynnas. Bevarandestatusen är oklar men troligen gynnsam.

1973 Hällebräcka

Nationellt

Totalt finns över 500 lokaler för hällebräcka i Sverige där den setts de senaste 10 åren, den svenska populationen utgör därmed större delen av världspopulationen. Förekomsterna i landet är koncentrerade till tre områden: norra Dalsland, Närke/västra Västmanland och Uppland. I Värmlands län har 16 lokaler påträffats. Utbredningsmönstret är starkt knutet till var det finns kalkberggrund alternativt kalkrika jordarter. Arten förekommer inte på samtliga lokaler varje år och den varierar mycket mellan åren, huvudsak till följd av variationer i vädret. Hällebräcka är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin *sårbar* (VU). Rödlistningen beror på artens kraftiga fluktuationer samt en total minskning av arten.

Genbäcken

Åtgärdsplanen för området har som mål att Genbäckens gräsmarker ska hävdas så att *hällebräcka* och andra hävdgynnade arter gynnas. Hällebräckan har här en riklig förekomst på och intill hållarna som ligger centralt i betesmarken. 1997 uppskattades beståndet till 500 individer och minst 250 exemplar inräknades våren 2002. I Ängs- och betesinventeringen (2004) påpekas en påtaglig ökning av näringstillförsel in i objektet, vilket förklaras av att stödutfodrade betesdjur kan ströva fritt mellan angränsande åkerskifte och Natura 2000-området. Gödsel har börjat ansamlas på de torrare, artrika partierna och det finns därmed risk för artutarmning. Betet i området bör ses över så att inte ökad näringstillförsel leder till utarmning av hällebräcka och andra konkurrenssvaga arter. Bevarandestatusen är oklar men troligen gynnsam.

Uppföljning av bevarandemålen

För att kunna bedöma ingående naturtypers och arters bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

Ett nationellt uppföljningsprojekt pågår där metoder och arbetssätt anpassade för övervakning av Natura 2000 arbetas fram. Tillsvidare ges här exempel och förslag på tänkbara uppföljningsmetoder och/eller parametrar.

- Fjärranalys för kontroll av bibehållen areal
- Fältkontroll av hävd och igenväxningsgrad (kan göras i samband med miljöstödskontroller)
- Floraväkteri (ävjepilört och hällebräcka)
- Återkommande inventeringar av övriga rödlistade kärlväxter

Bilagor

1. Natura 2000-områdets avgränsning
2. Utbredning av ingående naturtyper (klart efter basinventeringen)
3. Växtplatser med hällebräcka och ävjepilört (klart efter basinventeringen)

Referenser

- ArtDatabanken. *Artfaktablad*. (<http://www.artdatabanken.se>) 04-11-17
- Länsstyrelsen i Värmlands län, Naturvårdsenheten. *Ängar och hagar i Värmlands län*. Rapport nr 1994:20.
- Löfroth, M m.fl. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket natura 2000*. Naturvårdsverkets förlag.
- Naturvårdsverket. *Natura 2000 - Art och naturtypsvisa vägledningar*. (<http://www.naturvardsverket.se>) 04-11-17
- Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000*. Version 4: 2004-05-07. Naturvårdsverket.
- Länstyrelsen i Värmlands län, Lantbruksenheten. 2001. *Åtgärdsplan för bevarande av betesmarker och slåtterängar vid Näs, Övre Ullerud, Genbäcken*.
- Länstyrelsen i Värmlands län, Miljöavdelningen. *Ängs- och betesinventeringen 2004* (opublicerad)